

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงอธิบาย (explanatory research) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพความเป็นอยู่ กับคุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม จังหวัดชลบุรี จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น 2 ชุด คือ ชุดที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์สภาพความเป็นอยู่ และแบบบันทึกการตรวจร่างกาย ชุดที่ 2 เป็นแบบสอบถามประเมินความเครียด และแบบวัดคุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม หาความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ของเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไข และนำไปทดลองใช้ (tryout) กับผู้ใช้แรงงานจำนวน 30 คน หาความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบประเมินความเครียด และแบบวัดคุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงาน ในโรงงานอุตสาหกรรม ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาตามวิธีของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .8905 และ .8982 ตามลำดับ การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ และตรวจร่างกายด้วยตนเอง และมีผู้ช่วยเก็บข้อมูล 1 คน ตอบข้อสงสัยในระหว่าง ผู้ใช้แรงงานตอบแบบสอบถาม นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ สถิติทางสังคมศาสตร์ (SPSS for windows version 10.0) ซึ่งได้ผลการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในครั้งนี้ มีจำนวน 400 คน พบว่าเพศหญิงและเพศชายมีจำนวนใกล้เคียงกันเป็นผู้ที่มีอายุระหว่าง 25-34 ปี คิดเป็นร้อยละ 51 รองลงมามีอายุระหว่าง 35-44 ปี คิดเป็นร้อยละ 25 อายุเฉลี่ยเท่ากับ 31.28 ปี ($SD = 7.35$ ปี) ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสคู่ คิดเป็นร้อยละ 71 เป็นผู้ที่จบศึกษาในระดับ ปวช. คิดเป็นร้อยละ 29 รองลงมาจบระดับประถมศึกษาปีที่ 6 คิดเป็นร้อยละ 23

2. สภาพความเป็นอยู่ของผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม

- 2.1 ภาวะสุขภาพกาย พบว่าผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมเป็นผู้ที่มีภาวะสุขภาพกายอยู่ในระดับมี 1-2 โรคหรืออาการ คิดเป็นร้อยละ 41 ส่วนใหญ่ไม่มีโรคเรื้อรัง ส่วนผู้ที่มีโรคเรื้อรัง พบว่า 3 อันดับแรกของผู้ที่มีโรคเรื้อรังเป็นโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจ ไขมันในเลือดสูง และความดันโลหิตสูง อาการหรือความเจ็บป่วยในระยะเวลา 3 เดือนที่ผ่านมาที่ผู้ใช้แรงงานรับรู้ และได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์หรือพยาบาลประจำสถานประกอบการ 3 อันดับแรก ได้แก่ หัวัด

ปวดศีรษะ มีไข้ อาการหรืออาการแสดงที่ได้รับการวินิจฉัยจากพยาบาลขณะเก็บข้อมูล ได้แก่ มีน้ำมูก ปวดท้อง ไอ ปวดกล้ามเนื้อ ความดันโลหิตช่วงบน (systolic) ผิดปกติ ปวดข้อต่อ มีแผล หรือฝี ความดันโลหิตช่วงล่าง (diastolic) ผิดปกติ อาการกดเจ็บที่ผนังหน้าท้อง ท้องเสีย มีผื่น ตุ่ม หรือจ้ำ ชีด การเคลื่อนไหวของข้อน้อยลง คลื่นไส้อาเจียน ท้องผูก

2.2 ความเครียด พบว่าผู้ใช้แรงงานมีความเครียดอยู่ในระดับสูงกว่าปกติเล็กน้อย คิดเป็นร้อยละ 46 รองลงมา มีความเครียดอยู่ในระดับปกติหรือไม่เครียด คิดเป็นร้อยละ 34

2.3 สภาพแวดล้อม (สภาพที่อยู่อาศัยและความปลอดภัยในทรัพย์สิน) พบว่าผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่มีสภาพแวดล้อมอยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 67 รองลงมา มีสภาพแวดล้อมระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 33 ผู้ใช้แรงงานอยู่บ้านเช่าคิดเป็นร้อยละ 50 ที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานทุกคน มีน้ำใช้ในแต่ละวันเพียงพอ และมีสุขลักษณะ ส่วนใหญ่มีสภาพที่พักอาศัยที่มีความคงทนเกิน 5 ปี มีการระบายอากาศดีและมีแสงสว่างเพียงพอ มีน้ำดื่มสุขลักษณะ การกำจัดขยะมูลฝอยจากที่พักอาศัยสุขลักษณะ ในที่พักอาศัยไม่มีสิ่งรบกวน ส่วนน้อยมีที่รองรับขยะมูลฝอยในที่พักอาศัยสุขลักษณะ และในที่พักอาศัยไม่มีสัตว์รบกวน และยังพบว่าผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่มีความปลอดภัยในทรัพย์สิน

2.4 รายได้สุทธิ พบว่าผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่มีรายรับมากกว่ารายจ่ายในแต่ละเดือน รองลงมา มีรายรับสมดุลกับรายจ่ายในแต่ละเดือนทำให้ผู้ใช้แรงงานไม่มีเงินเหลือเก็บและไม่ได้เป็นหนี้สิน คิดเป็นร้อยละ 34 นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ใช้แรงงานมีรายจ่ายมากกว่ารายรับ คิดเป็นร้อยละ 2 ผู้ใช้แรงงานกลุ่มนี้จำเป็นต้องกู้เงินมาใช้จ่าย ก่อให้เกิดหนี้สิน

2.5 การมีเวลาให้ครอบครัว พบว่าผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่มีเวลาให้ครอบครัว 3-4 ชั่วโมงต่อวัน คิดเป็นร้อยละ 34 รองลงมา มีเวลาให้ครอบครัว 5-6 ชั่วโมงต่อวัน คิดเป็นร้อยละ 31 อย่างไรก็ตาม มีผู้ที่อยู่ตามลำพังไม่มีเวลาให้ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 9 เนื่องจากเป็นผู้ที่ย้ายถิ่นมาจากที่อื่นและอยู่คนเดียวไม่ได้พักอาศัยอยู่กับครอบครัว

2.6 ชีวิตการทำงาน พบว่าผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่มีชีวิตการทำงานอยู่ในระดับดีคิดเป็นร้อยละ 66 ส่วนใหญ่ไม่เคยเจ็บป่วยและไม่เคยเกิดอุบัติเหตุจากการทำงาน เป็นลูกจ้างประจำ ทำงานไม่เป็นกะ (ทำงานเฉพาะช่วงเวลาเช้า) มีสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล มีสวัสดิการทางเศรษฐกิจ

3. คุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม

3.1 คุณภาพชีวิตแบบหลายมิติ พบว่าผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่มีคะแนนคุณภาพชีวิตแบบหลายมิติระดับกลางๆ องค์ประกอบคุณภาพชีวิตที่อยู่ในระดับดี ได้แก่ ด้านจิตใจ องค์ประกอบคุณภาพชีวิตที่อยู่ในระดับกลางๆ ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านชีวิตครอบครัว ด้านชีวิตการทำงาน

3.2 คุณภาพชีวิตแบบมิติเดียว

3.2.1 สุขภาพโดยรวม พบว่าผู้ใช้แรงงานมีความพึงพอใจสุขภาพระดับปานกลาง รองลงมาพอใจมาก คิดเป็นร้อยละ 47 และร้อยละ 33 ตามลำดับ

3.2.2 คุณภาพชีวิตโดยรวม พบว่าผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตโดยรวมระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 51 รองลงมามีระดับดี คิดเป็นร้อยละ 41

4. อำนาจการทำนายของสภาพความเป็นอยู่ด้านต่าง ๆ กับคุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมแบบหลายมิติ ชีวิตการทำงาน ความเครียด สภาพแวดล้อม และการมีเวลาให้ครอบครัว เป็นปัจจัยที่ร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมแบบหลายมิติ และสามารถร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมแบบหลายมิติได้ ร้อยละ 16.9 โดยปัจจัยทำนายที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมแบบหลายมิติ ได้แก่ ชีวิตการทำงาน (work) สภาพแวดล้อม (env) และการมีเวลาให้ครอบครัว (time) มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย (b) เท่ากับ 1.288, 1.608 และ 0.724 ตามลำดับ ส่วนปัจจัยทำนายความเครียด (stress) มีความสัมพันธ์ทางลบกับคุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมแบบหลายมิติ มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย (b) เท่ากับ -0.474 ซึ่งสามารถเขียนสมการถดถอยได้ ดังนี้

สมการถดถอยในรูปคะแนนดิบ คือ

$$\begin{aligned} \text{คุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงานแบบหลายมิติ} &= 100 + 1.288 (\text{work}) - 0.474 (\text{stress}) \\ &\quad + 1.608 (\text{env}) + 0.724 (\text{time}) \end{aligned}$$

สมการถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน คือ

$$\begin{aligned} \text{คุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงานแบบหลายมิติ} &= 0.200 (\text{work}) - 0.210 (\text{stress}) + 0.140 (\text{env}) \\ &\quad + 0.128 (\text{time}) \end{aligned}$$

5. ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพความเป็นอยู่ด้านต่าง ๆ กับสุขภาพโดยรวมของผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม ความเครียด และรายได้สุทธิ มีความสัมพันธ์กับสุขภาพโดยรวมของผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สเปียร์แมน เท่ากับ -0.234 และ 0.131 ตามลำดับ นั่นคือ (1) ผู้ที่มีลำดับความเครียดมากจะมีลำดับสุขภาพโดยรวมน้อย (2) ผู้ที่มีลำดับรายได้สุทธิมากจะมีลำดับสุขภาพโดยรวมมาก สำหรับภาวะสุขภาพกาย สภาพแวดล้อม การมีเวลาให้ครอบครัว และชีวิตการทำงาน พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับสุขภาพโดยรวม

6. ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพความเป็นอยู่ด้านต่าง ๆ กับคุณภาพชีวิตโดยรวมของผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม รายได้สุทธิ ความเครียด สภาพแวดล้อม การมีเวลาให้ครอบครัว และชีวิตการทำงาน มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตโดยรวมของผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม

โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์สเปียร์แมน เท่ากับ 0.226, -0.178, 0.215, 0.169 และ 0.192 ตามลำดับ นั่นคือ (1) ผู้ที่มีลำดับรายได้สูงมากจะมีลำดับคุณภาพชีวิตโดยรวมมาก (2) ผู้ที่มีลำดับความเครียดมากจะมีลำดับคุณภาพชีวิตโดยรวมน้อย (3) ผู้ที่มีลำดับสภาพแวดล้อมมากจะมีลำดับคุณภาพชีวิตโดยรวมมาก (4) ผู้ที่มีลำดับชีวิตการทำงานมากจะมีลำดับคุณภาพชีวิตโดยรวมมาก สำหรับภาวะสุขภาพกาย พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตโดยรวม

7. ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมแบบมิตเดียว กับคุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมแบบหลายมิติ คุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมแบบมิตเดียว ได้แก่ สุขภาพโดยรวม และคุณภาพชีวิตโดยรวม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมแบบหลายมิติ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์สเปียร์แมน (Spearman's rank correlation coefficient) เท่ากับ 0.450 และ 0.497 ตามลำดับ นั่นคือ (1) ผู้ที่มีลำดับสุขภาพโดยรวมมากจะมีลำดับคุณภาพชีวิตแบบหลายมิติมาก (2) ผู้ที่มีลำดับคุณภาพชีวิตโดยรวมมากจะมีลำดับคุณภาพชีวิตแบบหลายมิติมาก

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาดังกล่าวมีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายดังนี้

1. ภาวะสุขภาพกาย ผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่มีภาวะสุขภาพกายอยู่ในระดับมี 1 - 2 โรคหรืออาการ ไม่มีโรคเรื้อรัง ส่วนผู้ที่มีโรคเรื้อรังพบว่าเป็นภูมิแพ้ทางเดินหายใจเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ยังพบว่าในช่วง 3 เดือนที่ผ่านมา ผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่มีอาการหวัด และจากการตรวจร่างกายขณะเก็บข้อมูล พบว่า อาการที่พบมากที่สุด คือมีน้ำมูก โรคในระบบทางเดินหายใจที่พบในผู้ใช้แรงงานนี้เป็นแบบแผนการเกิดโรคที่พบตามปกติ และมีลักษณะเช่นเดียวกันกับประชากรวัยอื่น ๆ ด้วย โดยมีอัตราการเกิดโรคใกล้เคียงกัน คือ เด็กและเยาวชน (อายุ 5-24 ปี) ที่อยู่ในเขตเมืองจะมีอาการไข้หวัดมีน้ำมูก ร้อยละ 25.3 เขตชนบทพบร้อยละ 22.9 วัยแรงงาน (อายุ 13-59 ปี) พบร้อยละ 37.4 วัยสูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) พบร้อยละ 37 (จันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ, 2543) และจากการสำรวจสุขภาพประชากรวัยแรงงานใน พ.ศ. 2539 - 2540 โดยการสอบถามการเจ็บป่วยในระยะ 2 สัปดาห์ก่อนการสำรวจ พบว่าเจ็บป่วยด้วยโรคระบบทางเดินหายใจมากที่สุด (จันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ, 2543) สอดคล้องกับการศึกษาของสภาการพยาบาล (2534) ที่ได้ทำการสำรวจปัญหาสุขภาพของแรงงานในภาคอุตสาหกรรม โดยออกแบบสอบถามพยาบาลที่อยู่ประจำโรงงานอุตสาหกรรมทั่วประเทศ พบว่า ปัญหาสุขภาพที่เกิดขึ้นบ่อยที่สุดและมีมากที่สุด คือ โรคระบบทางเดินหายใจ มีอาการหวัด น้ำมูก ไอ เจ็บคอ

จากการศึกษาพบว่าสุขภาพกายมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตโดยรวม เนื่องจากผู้ใช้แรงงานมีสุขภาพดีและการเจ็บป่วยที่พบนี้เป็น การเจ็บป่วยเล็กน้อยไม่มีอาการรุนแรงและไม่เป็นอุปสรรค

ต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน รวมถึงผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงานซึ่งเป็นวัยที่มีสุขภาพแข็งแรง เมื่อมีอาการเจ็บป่วยเล็กน้อยจะหายได้เร็ว จึงทำให้อาการหรือความเจ็บป่วยเล็กน้อยนี้ไม่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงาน ซึ่งแตกต่างกับวัยอื่นที่จำรัสันท์ สมบูรณ์สิทธิ์ (2535) ศึกษาพบว่า ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิต

2. ความเครียด ผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่มีความเครียดอยู่ในระดับสูงกว่าปกติเล็กน้อย จากการซักถามถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดความเครียดพบว่าเกิดจาก 1) ความกดดันจากการทำงาน ได้แก่ ต้องทำงานให้ทันกับเครื่องจักร อากาศในสถานที่ทำงานร้อน อากาศระบายนไม่ดี 2) รายจ่ายมากกว่ารายรับ 3) สัมพันธภาพของครอบครัวไม่ดีมีการทะเลาะเบาะแว้งกันเป็นประจำ 4) มีอาการเจ็บป่วยเล็กน้อยแต่เป็นบ่อยครั้งใน 1 เดือน 5) มีการเจ็บป่วยเรื้อรังต้องไปรับการรักษาจากแพทย์เป็นประจำ ฟาร์เมอร์ (Farmer, 1984, pp. 20 – 24 อ้างถึงใน สมเกียรติ วิลัยทอง, 2545, หน้า 63) ได้กล่าวว่าสาเหตุของความเครียดมีได้หลายทาง ตั้งแต่บุคคลเอง สัมพันธภาพ ของครอบครัวและเพื่อน สภาพแวดล้อม อาชีพการงาน เศรษฐกิจ และบ่อยครั้งที่ความเครียดเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายอย่างพร้อมกัน สอดคล้องกับการศึกษาของสิทธิชัย อุยตระกูล (2539) ที่ศึกษาคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานระดับล่างในโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ในจังหวัดปทุมธานี พบว่าพนักงานส่วนใหญ่มีความเครียดเล็กน้อย ร้อยละ 66

จากการศึกษาพบว่าความเครียดมีความสัมพันธ์ทางลบกับคุณภาพชีวิตโดยรวม เนื่องจากความเครียดเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าผู้ใช้แรงงานมีความกดดันจากสภาพความเป็นอยู่ด้านต่าง ๆ ได้แก่ ภาวะสุขภาพกาย สภาพแวดล้อม รายได้ การมีเวลาให้ครอบครัว ชีวิตการทำงาน ถ้าผู้ใช้แรงงานมีความเครียดสูงมากแสดงว่าผู้ใช้แรงงานมีความกดดันจากสภาพความเป็นอยู่ด้านต่าง ๆ มาก ทำให้มีความพึงพอใจในสภาพความเป็นอยู่น้อยส่งผลให้มีความพึงพอใจในชีวิตน้อยหรือมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับไม่ดีสอดคล้องกับการศึกษาคุณภาพชีวิตของประชาชนในกรุงเทพมหานครของเสาวนีย์ ดนนะดุลย์ (2533) ที่พบว่า ความเครียดมีความสัมพันธ์ทางลบกับความพึงพอใจในชีวิต นั่นคือ ผู้ที่มีความเครียดสูงจะมีความพึงพอใจในชีวิตต่ำหรือมีคุณภาพชีวิตต่ำ

3. สภาพแวดล้อม จากการศึกษพบว่าสภาพแวดล้อมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตโดยรวม เนื่องจากสภาพแวดล้อมเป็นสิ่งที่บ่งบอกสภาพความคงทนของที่พักอาศัย สภาพแวดล้อมในบ้าน และความปลอดภัยในทรัพย์สิน สภาพที่อยู่อาศัยที่มีความมั่นคง มีสภาพคงทนถาวรจะทำให้ผู้ที่อยู่อาศัยไม่ต้องกังวลเรื่องความปลอดภัยและเรื่องที่พักอาศัยชำรุด สภาพที่อยู่อาศัยที่แข็งแรงมีความทนทานและมีความปลอดภัยจะก่อให้เกิดความรู้สึกมั่นคง เกิดความสุขสบาย สภาพแวดล้อมภายในที่พักอาศัยถูกสุขลักษณะจะทำให้ที่พักอาศัยน่าอยู่ไม่เป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์หรือแมลงนำโรค นอกจากนี้ความปลอดภัยในทรัพย์สินเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความ

ปลอดภัยก่อให้เกิดความสบายใจ สภาพแวดล้อมที่ดีสามารถสะท้อนถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดี (Kimmel, 1990, p. 501)

4. รายได้สุทธิ จากการศึกษาพบว่ารายได้สุทธิมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตโดยรวม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะรายรับที่พอเพียงต่อรายจ่ายเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าผู้ใช้แรงงานมีโอกาสดำเนินการตอบสนองความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิต สามารถจัดซื้อ จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกและความสุขสบายต่าง ๆ ตามความต้องการ การได้พอเพียง รวมถึงมีโอกาสดำเนินการตอบสนองทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคมและสภาพแวดล้อม รายได้สุทธิจึงเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลและมีความสำคัญต่อความต้องการขั้นพื้นฐานของบุคคล และยังเป็นตัวกำหนดความพึงพอใจในชีวิตหรือคุณภาพชีวิตนั่นเอง (Orem, 1991) สอดคล้องกับการศึกษาของกนกพร สุคำวัง (2540) ที่พบว่ารายได้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิต และการศึกษาของประภาพร จินันทยา (2536) ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีภาระหนี้สินจะมีคุณภาพชีวิตสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีภาระหนี้สิน

5. การมีเวลาให้ครอบครัว จากการศึกษาพบว่าการมีเวลาให้ครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตโดยรวม ครอบครัวเป็นสถาบันที่มีความหมายและมีผลต่อคุณภาพชีวิต เพราะครอบครัวจะเป็นแหล่งสนับสนุนด้านจิตใจ (Coheen & Will, 1985) การมีเวลาให้กัน ในครอบครัวจะทำให้สัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลในครอบครัวแน่นแฟ้น สมาชิกในครอบครัวใกล้ชิดกัน ได้ให้และรับความรัก การดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดความสุข ความพึงพอใจในชีวิต ถ้ายังมีความใกล้ชิดกันมีเวลาให้กันมากเท่าใดก็ย่อมเกิดความผาสุกได้มากเท่านั้น (มรรยาท เจริญสุขโสภณ, 2532) สอดคล้องกับการศึกษาของประภาพร จินันทยา (2536) ที่พบว่า ผู้ที่อยู่อาศัยกับสมาชิกในครอบครัวมีคุณภาพชีวิตสูงกว่าผู้ที่อาศัยอยู่คนเดียว และยังสอดคล้องกับการศึกษาของมารศรี นุชแสงพลี (2536) ที่พบว่า ความถี่ในการมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวมีอิทธิพลทางบวกต่อความพึงพอใจในชีวิต

6. ชีวิตการทำงาน จากการศึกษาพบว่าชีวิตการทำงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตโดยรวม อาจเนื่องจากชีวิตการทำงานเป็นสิ่งที่บ่งบอกสภาพการทำงานและสวัสดิการที่ได้รับจากการทำงาน ได้แก่ ความปลอดภัยจากโรคและอุบัติเหตุจากการทำงาน การทำงานเป็นกะ ลักษณะการจ้างงาน การมีสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล การมีสวัสดิการทางเศรษฐกิจ การทำงานที่มีความปลอดภัยจากโรคและอุบัติเหตุจะเป็นสิ่งที่ลดความวิตกกังวลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพของผู้ใช้แรงงาน เฮอริค และมิเชล (Herrick & Michael, 1975 อ้างถึงใน สมใจ ฉัตรไทย, 2543) กล่าวว่าคนที่คนงานจะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีหรือมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นต้องมีความมั่นคง และมีความปลอดภัยในการทำงาน การทำงานที่ไม่เป็นกะหรือทำงานเฉพาะช่วงเวลาเช้า ทำให้

ผู้ใช้แรงงานไม่ต้องปรับตัวให้เข้ากับเวลาในการทำงานเป็นกะ โฟน (Phoon, 1988) กล่าวว่า สภาพการทำงานที่ผิดมนุษย์ ได้แก่ งานที่หนักเกินไป (overload) ลักษณะงานที่เป็นกะ (shift work) มีผลกระทบต่อชีวิตการทำงานและส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต ลักษณะการจ้างงานแบบประจำทำให้ผู้ใช้แรงงานมีรายได้ค่อนข้างต่ำที่แน่นอนจึงไม่ต้องวิตกกังวลเรื่องรายรับที่จะได้ การมีสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลทำให้ผู้ใช้แรงงานมีหลักประกันสุขภาพไม่ต้องวิตกกังวลในเรื่องการรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย การมีสวัสดิการทางเศรษฐกิจทำให้ผู้ใช้แรงงานลดภาระค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน อาเธอร์ และยอร์จ (Arthur & George, 1992) กล่าวว่า สวัสดิการเป็นรูปแบบการจ่ายผลตอบแทนในการทำงานทางอ้อมแก่ผู้ใช้แรงงาน รูปแบบสวัสดิการที่ดีจะก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนงาน โรงงานที่มีสวัสดิการหลายอย่างจะทำให้ผู้ใช้แรงงานมีคุณภาพชีวิตที่ดี ดังนั้นชีวิตการทำงานที่ดีจึงเป็นสิ่งที่บ่งบอกว่าผู้ใช้แรงงานมีคุณภาพชีวิตที่ดี สอดคล้องกับการศึกษาของเพชรน้อย สิงห์ขันธ์ชัย (2539) ที่พบว่า ชีวิตการทำงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิต

7. คุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงาน

7.1 สุขภาพโดยรวม จากการศึกษพบว่า สุขภาพโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตแบบหลายมิติ อาจเนื่องจากผู้ที่มีสุขภาพดี มีร่างกายแข็งแรง ทำให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข ไม่ต้องวิตกกังวลเกี่ยวกับภาวะสุขภาพมากนักต่างจากผู้ที่มีภาวะสุขภาพไม่ดี มีโรคประจำตัว หรือมีโรคเรื้อรัง ที่ต้องคอยดูแลสุขภาพตนเองอย่างใกล้ชิดต้องไปพบแพทย์ประจำ และบางโรคอาจต้องมีการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับพยาธิสภาพของโรค เช่น ผู้ที่เป็นโรคความดันโลหิตสูงต้องรับประทานอาหารอ่อนเค็ม ต้องรับประทานยาตลอดชีวิต จึงทำให้ผู้ที่เป็นโรครับรู้ว่าคุณภาพชีวิตต่ำกว่าผู้ที่มีภาวะสุขภาพแข็งแรง คนเราจะดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขนั้น องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งคือสุขภาพ และการทำงานของร่างกาย เพราะการมีสุขภาพดี มีร่างกายแข็งแรงสามารถกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง สามารถนำไปสู่ความสุขและความสำเร็จในชีวิต (สุชาติ โสมประยูร, 2543) การที่คนเรามีสุขภาพดีทำให้รับรู้ว่าคุณภาพชีวิตที่ดี (Denham, 1991) สอดคล้องกับการศึกษาของเขมิกา ขามะรัตน์ (2527) ที่พบว่า ผู้ที่มีสุขภาพดีและไม่มีโรคประจำตัว หรือมีปัญหาสุขภาพเล็กน้อยจะมีความสุขพึงพอใจในชีวิตสูงกว่าผู้ที่มีสุขภาพไม่ดี

7.2 คุณภาพชีวิตโดยรวม จากการศึกษพบว่า คุณภาพชีวิตโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตแบบหลายมิติ อาจเนื่องจากการประเมินคุณภาพชีวิตโดยรวมและคุณภาพชีวิตแบบหลายมิติ เป็นการประเมินสภาพความเป็นอยู่เหมือนกัน ต่างกันที่คุณภาพชีวิตโดยรวมประเมินโดยใช้คำถามเพียงคำถามเดียว แต่คุณภาพชีวิตแบบหลายมิติประเมินโดยใช้คำถามหลายข้อประเมินในแต่ละองค์ประกอบของสภาพความเป็นอยู่ คะแนนรวมของทุกองค์ประกอบเป็น

คะแนนคุณภาพชีวิตแบบหลายมิติ เนื่องจากผู้วิจัยได้ทำการประเมินคุณภาพชีวิตโดยรวมและคุณภาพชีวิตแบบหลายมิติในช่วงเวลาเดียวกัน ผู้ใช้แรงงานจึงมีการรับรู้สถานการณ์และสภาพแวดล้อมเดียวกัน คุณภาพชีวิตโดยรวมและคุณภาพชีวิตแบบหลายมิติจึงมีความสัมพันธ์กัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อสรุปจากผลการศึกษาทำให้ได้ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงานดังต่อไปนี้

1. ผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่มีความเครียดสูงกว่าปกติเล็กน้อย และความเครียดมีความสัมพันธ์ทางลบกับสุขภาพโดยรวมและคุณภาพชีวิตโดยรวม นั่นคือ ผู้ใช้แรงงานที่มีความเครียดสูงจะมีสุขภาพไม่ดีและมีคุณภาพชีวิตไม่ดี การส่งเสริมให้ผู้ใช้แรงงานมีสุขภาพดีและมีคุณภาพชีวิตดีจึงจำเป็นต้องกำจัดหรือลดความเครียด ดังนั้นพยาบาลและโรงงานควรจัดโครงการจัดการกับความเครียดโดยจัดโครงการให้ความรู้เรื่องความเครียดและการระบายความเครียด โดยการเชิญวิทยากรมาบรรยายและฝึกทักษะในการผ่อนคลายความเครียด เช่น โยคะ การทำสมาธิ การฝึกการหายใจ หรือการนวดคลายเครียด เป็นต้น และอาจจะจัดหาแบบประเมินความเครียดให้ผู้ใช้งานได้ประเมินความเครียดของตน จัดให้มีกิจกรรมระบายความเครียดให้กับผู้ใช้แรงงานโดยอาจจัดห้องระบายความเครียดซึ่งเป็นห้องเก็บเสียงให้พนักงานสามารถเข้าไปตะโกน ร้องไห้อาวเพื่อระบายความเครียด นอกจากนี้พยาบาลประจำโรงงานอุตสาหกรรมควรมีความรู้ด้านการให้คำปรึกษา เพื่อให้คำปรึกษา แนะนำ และให้ผู้ใช้งานได้มีโอกาสพูดคุยระบายความรู้สึก และแสวงหาแนวทางการแก้ไขปัญหาได้ถูกต้อง

2. สุขภาพโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตแบบหลายมิติ นั่นคือ ผู้ที่มีสุขภาพดีจะมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับดี การที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงานให้อยู่ในระดับที่ดีขึ้นจะต้องส่งเสริมให้ผู้ใช้งานมีสุขภาพดี ซึ่งทำได้โดยการส่งเสริมสุขภาพ การจัดกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพให้กับผู้ใช้แรงงานนอกจากจะทำให้ผู้ใช้แรงงานมีสุขภาพที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจแล้ว ยังเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและมีผลต่อการเพิ่มผลผลิตของงานด้วย โครงการและกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพที่จัดให้ผู้ใช้งานได้แก่

- 2.1 กิจกรรมการออกกำลังกาย การออกกำลังกายจะช่วยลดระดับไขมันในร่างกาย ควบคุมน้ำหนัก ลดความดันโลหิต ควบคุมการเต้นของหัวใจให้ปกติ ช่วยลดปัญหาโรคมะเร็งทางเดินหายใจ โรคหัวใจ และช่วยปรับระบบต่าง ๆ ของร่างกายให้เป็นปกติ ผู้ที่ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอจะทำให้ร่างกายสดชื่น แจ่มใส ไม่เครียด และมีความพร้อมในการทำงาน กิจกรรมที่จัด

ได้แก่ ทำกายบริหารก่อนเข้าทำงาน เดินแอโรบิคหลังเลิกงานทุกวัน หรือจัดให้มีการแข่งขันกีฬาต่าง ๆ เป็นประจำ

2.2 กิจกรรมการให้สุศึกษา สุศึกษาเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้บุคคลมีสุขนิสัยที่ดี โดยการสร้างมโนสำนึกในเรื่องสุขภาพจนเกิดทัศนคติและพฤติกรรมอนามัยที่ดี กิจกรรมที่จัดได้แก่ การให้สุศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพโดยการจัดบอร์ด จัดอบรม หรือจัดนิทรรศการในกิจกรรมที่เป็นปัญหาเฉพาะของโรงงานอุตสาหกรรม

3. ชีวิตการทำงาน ความเครียด สภาพแวดล้อม และการมีเวลาให้ครอบครัว เป็นปัจจัยร่วมกันทำนุภาพชีวิตแบบหลายมิติ การที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงานให้อยู่ในระดับที่ดีขึ้นจะต้องส่งเสริมให้ผู้ใช้งานมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ซึ่งทำได้โดย

3.1 สร้างความปลอดภัยในการทำงาน นอกจากจัดให้มีเครื่องป้องกันอันตรายจากการทำงานแล้วควรออกกฎระเบียบบังคับให้ผู้ใช้งานใช้เครื่องป้องกันด้วย พยายามควรจัดให้มีการตรวจสอบสมรรถภาพร่างกาย สายตา การได้ยิน เพื่อให้ผู้ใช้งานทำงานได้อย่างปลอดภัยไม่เกิดอุบัติเหตุ จัดนิทรรศการความปลอดภัยในการทำงานเพื่อให้ความรู้และกระตุ้นให้ผู้ใช้งานเอาใจใส่ในเรื่องความปลอดภัยในการทำงาน

3.2 จัดสวัสดิการที่พักอาศัย เพื่อลดค่าใช้จ่ายในเรื่องเช่าบ้านพักอาศัยของผู้ใช้งาน จากการศึกษาผู้ใช้งานร้อยละ 50 ต้องเช่าบ้านอยู่ แม้ว่าค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับที่พักอาศัยจะมีจำนวนไม่มากนักแต่พนักงานส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีรายได้ต่อเดือนต่ำ มักจะขาดสิ่งจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของตนและครอบครัว ค่าใช้จ่ายด้านที่พักอาศัยที่ผู้ใช้งานสามารถประหยัดได้นี้จะช่วยให้ผู้ใช้งานและครอบครัวรวมเงินส่วนนี้ไปจัดหาสิ่งจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต คุณภาพชีวิตของผู้ใช้งานและครอบครัวจะดีขึ้น สวัสดิการที่พักอาศัยอาจจัดในรูปตัวเงิน คือสามารถเบิกค่าเช่าบ้านพักอาศัยตามสิทธิหรือกฎเกณฑ์ที่กำหนด หรือจัดที่พักอาศัยให้โดยจัดไว้ภายในหรือภายนอกโรงงานก็ได้

3.3 จัดสวัสดิการด้านการส่งเสริมการออกกำลังกาย โดยอาจจัดสถานที่ออกกำลังกายหรืออุปกรณ์ในการออกกำลังกาย เช่น สนามฟุตบอล โต๊ะปิงปอง ห้องยิม สนามบาสเก็ตบอล และจัดตั้งเป็นชมรมขึ้นเพื่อดำเนินการดูแล บำรุงซ่อมแซมสถานที่และอุปกรณ์ แต่โรงงานบางแห่งมีขนาดเล็กไม่ใหญ่มาก ไม่สะดวกที่จะจัดไว้ในโรงงาน ก็อาจจะทำสัญญาหรือเป็นสมาชิกกับสถานออกกำลังกายเอกชนให้พนักงานได้ใช้บริการจากสถานที่เหล่านี้โดยไม่เสียค่าบริการ หรือเสียค่าบริการในราคาพิเศษ

3.4 จัดกิจกรรมประกวดบ้านน่าอยู่สำหรับผู้ใช้งานที่พักอาศัยในบ้านพักของโรงงาน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีแก่ผู้ใช้งาน สภาพแวดล้อมภายในที่พักอาศัยที่ถูก

สุขภาพก็จะทำให้ที่พักอาศัยน่าอยู่ไม่เป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์หรือแมลงนำโรค เกณฑ์การตัดสินใจ จัดบ้านเป็นระเบียบ บ้านสะอาด ที่ทิ้งขยะและการกำจัดขยะภายในบ้านถูกหลักสุขาภิบาล

3.5 จัดกิจกรรมวันครอบครัว เพื่อส่งเสริมให้ผู้ใช้งานแรงงานได้มีเวลาอยู่กับครอบครัวมากขึ้น ในภาวะที่ต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดของสังคมปัจจุบัน สมาชิกครอบครัวจึงต้องแยกกัน ปฏิบัติภาระหน้าที่ของตน บางวันสมาชิกในครอบครัวมิได้พบหน้ากันเลย ความสัมพันธ์ของสมาชิกจึงห่างเหินกันออกไป การจัดกิจกรรมวันครอบครัวจะเป็นการส่งเสริมให้ผู้ใช้งานแรงงานได้มีเวลาอยู่กับครอบครัว ทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกในครอบครัว และเป็นการสร้างเสริมความรักใคร่ ความอบอุ่นของสมาชิกในครอบครัว โดยอาจจัดให้มีการท่องเที่ยวทั้งครอบครัว จัดให้มีกิจกรรมแข่งขันกีฬาเป็นทีมครอบครัว

4. คุณภาพชีวิตแบบมิติเดียว ได้แก่ สุขภาพโดยรวม และคุณภาพชีวิตโดยรวม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตแบบหลายมิติ นั่นคือ ผู้ใช้งานแรงงานที่มีสุขภาพโดยรวมอยู่ในระดับดีจะมีคุณภาพชีวิตแบบหลายมิติอยู่ในระดับดี ผู้ใช้งานแรงงานที่มีคุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับดีจะมีคุณภาพชีวิตแบบหลายมิติอยู่ในระดับดี ดังนั้นเพื่อความสะดวกในการประเมินคุณภาพชีวิต อาจใช้คำถามเพียงคำถามเดียว หรือคำถามประเมินคุณภาพชีวิตแบบมิติเดียวแทนการใช้คำถามหลาย ๆ คำถาม หรือคำถามประเมินคุณภาพชีวิตแบบหลายมิติเพื่อความสะดวกและง่ายขึ้นในการประเมินคุณภาพชีวิตแบบคร่าว ๆ ถ้าต้องการทราบรายละเอียดในแต่ละองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตด้วย ก็จะต้องประเมินด้วยคุณภาพชีวิตแบบหลายมิติ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษาความเครียดของผู้ใช้งานแรงงาน โดยการวัดระดับความเครียด แต่ไม่ได้ศึกษาว่าปัจจัยใดเป็นสาเหตุของความเครียด ในการศึกษาต่อไปควรศึกษาถึงสาเหตุของความเครียดด้วยเพื่อจะได้กำจัด หรือลดความเครียดได้ตรงประเด็น
2. ในการศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษาว่ามีการเกิดอุบัติเหตุและการเจ็บป่วยจากการทำงานหรือไม่ แต่ไม่ได้ศึกษาถึงสาเหตุการเกิด ในการศึกษาต่อไปควรศึกษาสาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุและการเจ็บป่วยจากการทำงานด้วย เพื่อป้องกันและแก้ไขได้ถูกต้อง
3. ในการศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษาเฉพาะรายได้สุทธิของผู้ใช้งานแรงงานเท่านั้น ไม่ได้ศึกษารายได้ของครอบครัว ในการศึกษาต่อไปควรศึกษารายได้ของครอบครัวด้วย เพราะรายได้ของครอบครัวอาจจะเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความสามารถในการจัดหาสิ่งจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของผู้ใช้งานแรงงานด้วย